

אהבה ואחוה ושלוה ורעות

הרב יהושע שפירא, ראש ישיבת רמת גן

איש ואשה - זכו, שכינה ביניהם. על השראת שכינה זו, על אותה שמחה בקשר שבין האיש לאשה, קבעו חז"ל שבע ברכות הבאות לבטא את גודל השעה והעניין. אנחנו פותחים בברכה "שהכל ברא לכבודו" כאילו כל המציאות כולה שותפה עם הזוג במעמד הזה; "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם" כמו אותו קשר ראשוני בין אדם לחווה, שכל ששת ימי הבריאה וכל מעשה שמים וארץ הם רק הכנה והקדמה לאותה שמחה, שמחת חתן וכלה; אנחנו משתפים בשמחה הזאת את שמחת הגאולה - "משמח ציון בבניה", את האדם כולו - "יוצר האדם", ובברכה האחרונה אנחנו מגיעים למעשה עצמו: "אשר ברא ששון ושמחה" - שזה הטעם הפנימי של כל המציאות. עיקר הבריאה - "אשר ברא ששון ושמחה", ועיקר השמחה הוא - "אשר ברא חתן וכלה" - הם נושאים בקרבם, בקשר שביניהם, את הששון והשמחה. והשמחה פורצת "גילה, רינה, דיצה וחדווה". כולם שמחים איתם, הקהל שנמצא, ובעצם, כל המציאות.

בהמשך נאמרות ארבע מילים על הקשר שבין האיש לאשה - 'אהבה ואחוה ושלוה ורעות'. לא רק תוספת מליצה יש כאן, לא רק הדר ויופי כדי לפאר את השעה המיוחדת הזאת, אלא אמת עמוקה הבאה ללמדנו שכל אופי הברית שבין איש לאשה גנוז בארבע מילים אלו: 'אהבה ואחוה ושלוה ורעות'.

הבה ונתבונן במילים הללו ומתוכן נלמד על כל המחוזות שבהם בא לידי ביטוי הקשר שבין האיש לאשה. חלקם נודעים ופשוטים, חלקם סמויים מן העין ומפתיעים. כל זוג נע בין המחוזות הללו לפי דרכו, אבל ההיכרות עם כולם, יכולה להעשיר אותנו, להחזיר לנו את הטעם מאותו המעמד של הנישואין, טעם של ברית שנוגעת בעומק החיים בין האיש לאשה. 'אהבה' היא התוכן של הקשר שביניהם, כפי שצינה התורה: 'על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד'. אהבה היא הפן של הזוגיות שבו שני בני הזוג הופכים להיות אחד, (על פי דרשת חז"ל - אהבה, בגמטריה 'אחד') ועוד נחזור אליו.

'אחוה' היא עניין אחר. אין היא באה לבטא את הקשר שבין בני הזוג, אלא את הקשר של שניהם למקור אחד. באחוה הביולוגית אומרים אחי יוסף: "כולנו בני איש אחד נחנו", ובאחוות איש ואשה - יש לנו בית אחד, אותם ד' קירות. החיים המשותפים הופכים אותנו לפועלים יחד. אחווה זו שותפות, לא חיצונית שהיא אינטרסנטית, אלא שותפות הבנויה על טבע החיים.

בבית, במרחב המשותף, יכולים אחים לריב בלי סוף, ודווקא כשהם יוצאים החוצה, מתגלה האחוה. בחוץ אנחנו מבית אחד - מאבא אחד ומאמא אחת. כך גם בחיי הזוגיות יש צד של

שותפות, הנובעת ממציאות חיצונית שמאחדת אותנו לפעול בשיתוף. במישור רחב יותר – אנחנו נמצאים בחלל אחד, אנחנו שותפים לחיים.

האחוה עוסקת באנשים שונים שנעשים שותפים.

'השלום' עוסק בסידור העניינים כשמתגלה ומופיע השוני. מתי צריך שלום בית? כשיש חילוקי דעות. השלום הוא הכלי שנועד להחזיק את החיבור שבין בני האדם. על כן הוא נקרא: 'כלי מחזיק ברכה', כי בעזרתו אני יכול להסתדר עם השונה - הוא נשאר כמו שהוא, אני נשאר כמו שאני, ואעפ"כ אנו חיים בשלום. 'אהבה' היא אחדות, 'אחוה' היא שיתוף פעולה, 'שלום' הוא עיסוק של כל אחד בדרכו, ובכל זאת, מציאת דרך לחיות אחד ליד השני בנחת, בלי חיכוכים, בשלום, כל אחד עם דעותיו, כל אחד עם רגשותיו.

'רעות' היא היוצאת דופן. אהבה, אחווה ושלום, הן מילים שרק נועם וטוב בוקע מהן. רעות בניקוד אחר, באה במשמעות של רוע. זה המקום שבו אנחנו לא רק שונים ומשתפים פעולה, אנחנו נמצאים בעולם הניגוד וההתנגשות. הפסוק אומר 'אעשה לו עזר כנגדו'. חז"ל דרשו: "זכה – עזר, לא זכה – כנגדו". אבל יש גם מקום לפשט את הפסוק ולומר שמה שעוזר לאדם ביותר, זה שיש לו מישהו כנגדו. הרעות מבטאת את מציאות השונות שבין בני הזוג, היוצרת ביניהם ניגודים, ואעפ"כ הם יוצרים חיים משותפים.

על הציר של יחסי בני הזוג מצויות ארבע דרגות 'אהבה ואחוה ושלום ורעות'. בין קירבה לריחוק, בין שווי לשוני. ממה אני מרוויח יותר, מזה שבן הזוג דומה לי או מזה שבן הזוג שונה ממני? אין ספק שהצד שבן הזוג דומה לי הוא הצד הנוח, אבל הוא גם יוצר מציאות שבה אינני מתפתח, הוא משאיר אותי במקום שהייתי. 'כנגדו' זה הפן בזוגיות שממנו אני מקבל את הסיוע הגדול ביותר לבניין האישיות שלי. להתחתן זה להיפגש עם מישהו שונה ממני. הדמיון הוא רק כלי, כדי שאוכל לקבל איתו גם את השוני. כי השוני הוא המקום שבו האישיות שלי מתרחבת, מתגדלת, מתפתחת, וזה הרווח העיקרי שבעבורו התחתנתי. כשאנחנו מגיעים למקום שהזולת אינו מתאים לנו, זה המקום שבו אנו מתחילים להרוויח באמת. דווקא מתוך הקושי.

הרעות היא מימד העומק של ה'אהבה ואחוה ושלום'.

אם כן, נאמר שוב: 'אהבה' זה אחד, 'אחוה' זה שיתוף חיים, 'שלום' זו היכולת לקבל את השונה בלי צורך להשתנות, ו'רעות' זו ההתנגשות שמאלצת אותי להרחיב את גבולותיי. בכך ציירו לנו אנשי כנסת הגדולה, את מרקם החיים השלם שקיים בין בני הזוג.

נעבור עתה למערכות הפנימיות שבתוך הרביעייה הזאת.

כפי שכבר הקדמנו, יש זוגות שמצטיינים ב'אהבה', אבל אינם מוכשרים ל'שלום'. יש כאלה שהרעות' מתפתחת אצלם, וה'אחוה' לא. כל זוג וכישוריו. הבה נלמד על הכישורים הללו. מה אנחנו עושים כדי להחזיר לנו את טעם אותה שעה מיוחדת, שבה עמדנו תחת החופה ושמענו את המילים הנפלאות שבאידיאל השלם של חיי נישואים – 'אהבה ואחוה ושלום ורעות'.

שתי קבוצות ברביעייה זו: 'אחוּוה ושלום', ו'אהבה ורעות'. שני מעגלים שמתחברים ביניהם על פי הדימוי בדברי יחזקאל של "האופן בתוך האופן" (יחזקאל י,י), שבמובן הפשוט שלו מדבר על שני גלגלים, בגדלים שונים, כשהאחד נמצא בתוך השני. הגלגל הגדול מגיע הכי גבוה וגם יורד הכי נמוך. הגלגל הקטן לא מגיע כל כך גבוה אך הוא גם אינו יורד כל כך למטה. שני מעגלים - מעגל קטן בסיסי של יציבות ומעגל גדול ורחב של פריצה. מעגל היציבות הוא 'האחוּוה' ו'השלום'. מעגל הפריצה וההתחדשות, הוא מעגל 'האהבה' ו'הרעות'.

מעגל היציבות- 'אחוּוה ושלום'

נתחיל ב'אחוּוה'. האחוּוה היא אולי המחוז המופלא, הפחות ידוע בחיי הנישואים. האחוּוה היא שותפות, היא קשר, אין בה להט, זו לא האהבה. "רשפיה רשפי אש", אומר שלמה המלך על האהבה, "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". לעומתה האחוּוה היא מים, היא שותפות פורייה, היא פירגון ענייני על היצירה של הזולת, על הרעיונות שלו, על המלאכה שלו.

עבודה משותפת זו אחוּוה. לבשל יחד לשבת, זה תענוג של אחוּוה שמעט מאוד זוגות זוכים לו. יותר קל לחיות את האהבה בשעות מסוימות, ולשמור על שלום בית - אתה בשלך, אני בשלי. כמה מעט זוגות אנחנו מכירים, שיש ביניהם שיתוף פעולה של ממש. הפרייה הדדית בחיים הממשיים, המשותפים, שמתברכים כל הזמן בשמחה מתונה ותמידית. אחוּוה היא החלק הכי נסתר שבחיי היחד. להבין שהשני שונה ממני ולתת לו מקום, ויחד עם זאת לפעול איתו בשיתוף פעולה מלא. זו מדרגה שלא כל אחד יכול לחיות על פיה, אבל זה אפשרי. האחוּוה באה לגלות מחוז אחר באישיות שלנו שהוא פלא חדש - להתברך מזה שלאחד יש רעיונות, וגם לשני, לא כחלוקת עבודה אלא כברכה. אני לא מתמוסס בתוך היחד. לכל אחד הגוון שלו, המקום שלו, ואנו פועלים יחד.

'שלום' הוא היכולת לכבד את רגשות הזולת. שלום יוצא מנקודת הנחה שיש בינינו שוני - בטעם שלנו, ברגשות שלנו, בהלך הנפש שלנו, בדעות שלנו. אני יכול לקבל את דעתך כדעתך, ואני שלם. ואולי הכלי שמסייע לזה ביותר, הוא 'משפטי האני' שבדו-שיח, כשיש שוני, אני לא מדבר עליך, אני מדבר עליי. וברגע שאני לא מערבב אותי ואותך, את הרגשות שלי ברגשות שלך, את הטעם שלי בטעם שלך, אנחנו יכולים לסכם שלך יש מקום ולי יש מקום.

אחוּוה ושלום, אם כן, הם שני המקומות של שיתוף פעולה יחד, וגם של מציאת מקום לכל אחד. זה המקום היציב של הבית. הרבה מאוד זוגות נוטים להיות בקצה של אהבה או רעות ומפסידים את מרכזו היציב של הבית, שאין בו להט, אין בו פריצות, אך יש בו חיים נינוחים ונעימים. יש משפחות שיש להן רק אחוּוה ושלום. יודעים לעבוד יחד, יודעים לתת לכל אחד את המקום שלו, אבל לא יודעים אף פעם לחבק מכל הלב, אין להט של התפרצות, שמי שיודע את הטעם של האהבה מבין שזה כל טעם החיים. אבל המעלה של 'האחוּוה' ושל 'השלום' היא שאפשר ללמוד אותם צעד אחר צעד, בצעדים קטנים. עוד פירגון על רעיון טוב,

עוד שיתוף פעולה, לא במקום שאי אפשר, לא ללכת ישר למקומות הקשים. ישנם מקומות קלים שאנחנו יכולים לעשות עוד דברים יחד ובקלות, וזה ישמח את שנינו.

מעגל הפריצה – 'אהבה ורעות'

'הרעות' היא הדבר החביב שנקרא מריבות בבית. הרעות היא לא המריבה עצמה, היא התיקון שלה. התורה אומרת: "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז) – אל תשמור את הטינה לרעך בלב, וממשיכה התורה: "הוכח תוכיח את עמיתך", הגד לו מה שבלבך עליו, אבל "ולא תישא עליו חטא" – אמור לו זאת בדרך הנכונה, כי אם פגעת בו אולי מוטב שלא אמרת כלל. בחיי הנישואים יש גם נפילות של זעם וכעס. מה עושים? רוב האנשים מרגישים איום במצבים כאלה. הכל קורס ומתערער. לפעמים זוגות אינם מדברים אחד עם השני פרק זמן או שפניהם זועמות. כשכל אחד נרגע קצת, עשויה להתפרץ האהבה. זה הפיוס שיש בו איזה חן מיוחד של עלייה מתוך מרחק ומשבר. זוהי התפייסות מתוך אמירה – 'די, לא שווה לי להיות רחוק, גם אם צדקתי'. עכשיו נהיה קרובים'. לעיתים, לאחר משבר כזה, מתגלה האהבה גדולה יותר משהייתה קודם.

בתהליך המתואר לעיל דילגנו על שלב האמצע. מחקנו את המריבה, שכחנו אותה, העדפנו שלא לזכור אותה ולא לחזור אליה. 'רעות' זו היכולת לצאת מהמריבה בלי לדלג על תקונה, בלי לדלג על שלב השיחה, בלי לדלג על שלוש מילים פשוטות שכל כך מעט מאתנו יודעים לומר אותן, שלוש מילים פשוטות שעומק אושר החיים תלוי בהן: 'אני מבקש סליחה'. מי שעובר ממריבה לאהבה וקשר בלי שלב האמצע – הפסיד את הרעות. 'אני מבקש סליחה', פירוש, אני מודה שהייתה פה מריבה, אני מודה בחלקי, ותמיד גם לי יש חלק במריבה, ואני מבקש סליחה. בלי זה נשאר בי חלק מורעל, חלק שאני סובל ממנו ולא רוצה לחזור אליו. אני חי באימה שהנה יש בי חלק שטייחנו והתעלמנו ממנו, אבל הוא נמצא, והוא עלול לחזור בכל רגע, וביתר שאת. לא פתרנו דבר. האהבה זורמת רק מלמעלה. רעות זו היכולת לגלות את החסרונות. הרגע שבו אני יודע, שאני באמת קשור לזולת, ואני יכול לחשוף בפניו את חסרונותי, וחשיפה זו מרפאת אותם. זה קשר אמיתי.

אם אני מוצלח וכן זוגי מוצלח, יש כאן חיבור בין שני מוצלחים. איזה יופי! שני אנשים מוצלחים אלה שני אנשים שלא זקוקים אחד לשני, כי גם בלעדיו אני מוצלח. רעות היא המציאות שאני זקוק לשני. גם בחסידות, 'רעייתי' היא מלשון 'רועה', אני כשהוא רועת צאן. המושג 'רעייתי' בא לבטא שלעומת האושר וכוחות החיים והטוב של הזולת, אני מתגלה כבעל חסרון, כנזקק, כמו צאן ללא רועה. כשאני יכול להתחבר אל הזולת לא במקום המוצלח שלי – זה חיבור הרבה יותר מוצלח. כשאני מבקש ממך סליחה, אני חושף את המקום שבו אני זקוק לך, שאני חסר, ואתה רב חסד ויכול לסלוח. היכולת לעמוד חסר כל הגנה לפני בן הזוג שלי, זו המתנה הכי אמיתית שאני יכול לתת לו. לא האהבה ולא האחוה ולא השלום יכולים לתת את עומק הרעות. זו חוויה קשה שנוגעת בדכדוכה של הנפש, במקום הכי רוטט

בתוך הלב. בני זוג שיודעים לבקש סליחה אחד מהשני יש ביניהם רעות עמוקה. ההתפייסות האמיתית, העשירה, המלאה, הרוטטת, זו הרעות.

המילים הבאות הן אפילו נדירות יותר: 'אני סולח לך'. איזו גאולה יש במילים האלה. את כל הסליחות אנחנו מתחילים במילים: "ויאמר ה' סלחתי כדברך". אומנם לא כולם מתכוונים כשהם אומרים זאת, לא פעם אין לנו כלי לעכל את אותן המילים, אך אי אפשר לחזור ולהתפייס בלא מילים אלו.

בתפילותינו אחרי 'כל נדרי', אנחנו אומרים את המילים "ויאמר ה' סלחתי כדברך". במזמור אחר בליל יום הכיפורים, מסתיים כל בית במילה 'סלחתי'. ה' סלח לעוונתי – אין גאולה גדולה מזו, ואמנם, בתפילת העמידה, אחרי ברכת 'חנן המרבה לסלוח', באה ברכת 'גואל ישראל' המבקשת על הגאולה - הסליחה והגאולה נעשים דבר אחד. עומק הרעות היא בקשת סליחה, ויותר מזה, היא היכולת לסלוח. זה קשה. כשמישהו מבקש סליחה היכולת הנפשית של השני לסלוח, זו רעות עמוקה, והיכולת לבטא את זה, להביע את זה בפה באופן מילולי, 'אני סולח מכל הלב' – זה עומק הרעות.

אמרנו בתחילת הדברים שהרעות מתחילה בנקודה בה אנו שונים אחד מהשני ונוצרים בינינו ניגודים. עומק הרעות בא לידי ביטוי בהתאחדות המחודשת שלנו שצמחה מתוך הניגודים ומתוך המתח.

מבנה שמוביל למקום אחד

כל אלה מובילים להשראת שכינה בבית. השראת שכינה זו תלויה מאוד בבני הזוג, הרבה יותר ממה שאנחנו חושבים. אם יש לבבות, הם מתפשטים אל הדיבורים והמעשים, ובכיוון ההפוך – 'אחרי המעשים נמשכים הלבבות'. מי שחסר את היכולת להביא לבן הזוג מתנה כלשהי או מתנה של מילת חיבה, שגורמת לאהבה אצל הזולת, ויותר מזה מולידה את האהבה אצלי, אהבה שהיא מעבר לחיים הזורמים בנחת, שהם חשובים מאוד ויציבים - מי שאין לו את זה, כמו כל אחד מהחלקים האחרים שהזכרנו לעיל, הוא נכה – חסר לו חלק בזוגיות.

הבניין הנכון של הזוגיות הוא, כשיש רעות ובקשת סליחה, כשיש נתינת מקום, כשיש שיתוף פעולה, ועל גבי כל אלו באות המילים, מילות האהבה שאנחנו מפחדים כל כך לבטא אותן, והן חסרות בחיי הנישואים כאוויר לנשימה. 'אני אוהבת אותך' – פשוט אבל אמיתי, במקום אינטימי, בשעה נכונה, בכוונה. לתת לזה להופיע מאיזה מקום עמוק בנפש, להשתחרר ולתת לזה לצמוח בתוכנו. אז יבלבו המילים שממוססות את הנפש, שמפילות את המחיצות והופכות אותנו משניים לאחד. אותן מילים שמבטאות את הזרם החי במעמקים ואשר בכוחו לפרוץ את החומות המפרידות בין נשמה לרעותה, שבכוחו להפוך אותנו לאבוקה אחת שגווניה נמסכים, מתרכבים ומתערבים זה בזה, ושורש החיים שמעבר לגילוי הפרטי שלנו מאיר אותנו באור יקר.

שנזכה כולנו לאהבה ואחוזה ושלוה ורעות, ושחיי הזוגיות יהיו באמת שלמים, ושהשכינה
תשרה ביניכם.